

sett för hela landet låg siffran på ungefär samma nivå 1995 och 2002, men en viss ökning har skett särskilt i Stockholms stift. En ny sed i gudstjänsterna utgörs av fridshälsningen mellan bänkgrannar. Någon fråga om detta fanns inte i formuläret 1995, men 2002 var seden känd i 45 % av landets församlingar med tonvikt på större församlingar. Återigen utmärker sig storstadsstiftet Stockholm som den mest nyhetsmottagliga regionen i Sverige i likhet med vad etnologerna Mats Rehnberg och Nils-Arvid Bringéus har visat i studier gällande tidigare perioder av 1900-talet.

I det sista kapitlet, ”Analysexempel” (s. 151–171), tar författaren upp frågan om vilken roll församlingarna, kyrkorna och prästerna spelar i samhällets officiella liv strax före och efter millennieskiftet år 2000 när Svenska kyrkan skildes från staten. Denna frågeställning studeras med utgångspunkt i skolavslutningarna vid vårterminens slut och firandet av nationaldagen den 6 juni. Skolavslutningar i kyrkan och med en prästs medverkan förekom 1995 i 89 % av församlingarna och siffran var stabil fram till 2002 med 88 %. Allra högst frekvens med 98–100 % uppvisar Luleå stift som inkluderar det ”röda” Norrbotten. Motståndet mot skolavslutningar i kyrkan har emellertid tilltagit efter 2002 och kommit från förbundet Humanisterna, Skolverket, diskrimineringsombudsmannen och insändare i tidningarna. Samtidigt uttryckte dåvarande statsminister Göran Persson år 2006 sitt stöd för sådana avslutningar med hänvisning till en lång tradition. Svaren på nästa frågelistas från LUKA får visa hur den procentuella utvecklingen har blivit under de första åren av 2000-talet.

Nationaldagsfirande anordnas inte av församlingarna utan av kommuner och frivilligorganisationer. Här har prästens medverkan minskat från 36 % 1995 till 23 % 2002. Undantaget från denna minskning utgörs av Stockholms stift. Detta utgör egentligen en motsägelse, som författaren dock inte diskuterar, nämligen att Stockholms stift brukar betecknas som det mest sekulariserade området i Sverige. Överhuvudtaget menar jag att författaren inte har presenterat några mer djupgående analyser i sitt slutkapitel. Däremot för han vissa kortfattade hypotetiska resonemang gällande prognoser inför framtiden, vilket är i linje med en sociologisk forskningstradition.

Värdet med denna bok är att läsaren får en bred inblick i hur det kyrkliga livet har gestaltat sig kvantitativt sett på församlingsnivå över hela Sverige strax före och efter det senaste millennieskiftet. Den forskare som vill utföra studier över en längre tid bakåt i tiden har

möjlighet att även vända sig till LUKA:s tidigare samtidsfrågelistor med början 1962. Här återstår många intressanta forskningsuppgifter som denna bok kan ha gett inspiration till.

Anders Gustavsson, Oslo

Krister Gidlund: *Släpp skrivandet loss! Bokutgivningens nya villkor*. Gidlunds förlag, Hedemora 2006. 142 s. ISBN 91-7844-373-3.

Boken vänder sig framför allt till de skönlitterära författare som tänkt ge sig in i den tuffa bokbranschen. Sedan fri prissättning på böcker infördes på 1970-talet har bokbranschen i Sverige utvecklats på ett, enligt många, olyckligt sätt. Fler böcker än någonsin säljs, men få titlar ges ut. Att ge ut en bok styrs av den förväntade ekonomiska lönsamheten och inte av dess kvalitet. För att sälja bra ska författaren helst vara en medial person.

Vidare domineras bokmarknaden av några enstaka stora förlag. Inte sällan köper förlag upp varandra och de eller deras ägare köper också återförsäljarna. Ingår förlagen i större koncerner är risken stor att andra intressen än kvaliteten på böckerna styr bokutgivningen. Enligt detta mönster skulle vi snart bara se bestsellers i boklådorna och biblioteken – om de överhuvudtaget finns kvar.

Parallellt med den dystra bilden av en utpräglat kommersiell bokmarknad där boken marknadsförs och säljs som vilken annan vara som helst, beskriver Krister Gidlund dock en ljusare bild, nämligen den nya teknikens möjligheter att trycka sin egen bok. Det finns teknik som print-on-demand, där man till lågt produktionspris framställer en bok vid efterfrågan, på så vis slipper man ligga ute med kostnaden både för en upplaga som man kanske inte får såld och även för dyr lagerhållning.

Men vad Gidlund vill slå ett slag för är möjligheten att trycka i alla fall det mesta av sin egen bok alldeles själv. Kostnaden är inte längre särskilt hög; en bra skrivare och skanner samt dator har de flesta. Författaren har tidigare gett ut *Att göra sin egen bok* (2000), där han praktiskt beskriver hur man kan gå tillväga för att trycka upp sin släkthistoria eller annat material som ändå bara riktar sig till en liten grupp läsare.

En rad entusiaster har insett möjligheten att syssla med bokutgivning och småförlag finns det i dagsläget gott om, vilka förhoppningsvis kan ta på sig ansvaret att ge ut s.k. smalare litteratur. Gidlund jämför sina egna

erfarenheter av att bli publicerad på stort respektive litet förlag och man lägger märke till det opersonliga på det stora och det gemytliga i mötet med det lilla förlaget.

Boken beskriver flera situationer där författaren förmedlar sina egna erfarenheter, bl.a. spänningen med att sända in sitt manus till ett förlag, att få boken tryckt eller refuserad, att möta sin förläggare eller kanske inte, utvecklingen med att man ska kunna uppträda för att bli uppmärksam, och att själv vara förläggare. Gidlund återger olika förläggares perspektiv på att trycka en bok, från att vilja ge ut en bok för att den är bra, till kravet på att det ska vara lönsamt ekonomiskt.

Gidlund genomför en någorlunda systematisk undersökning av hur förlagsbranschen har utvecklats under ett antal år. Han går igenom bokbranschens tidskrift *Svensk Bokhandel* för åren 1993–2005 och jämför bl.a. utbudet av förlag, hur förlag kommit och gått, utbudet av författare och vilken typ av böcker som ges ut.

Boken, med sin essäistiska karaktär, rymmer en blandning av personliga betraktelser och nämnda systematiska undersökning. Den sammanfattar en del funderingar som författaren haft och händelser som har inträffat under årens lopp. Vissa avsnitt om möten med människor inom bokbranschen beskrivs detaljerat, men författaren verkar inte alltid säker på vad det är han vill förmedla. Ett exempel är beskrivningen av det stora förlagets årliga bjudningar. Författaren träffar både bekanta och obekanta människor, men antyder att det hade varit mer givande att stanna hemma och plocka svamp. Man får som läsare en liten inblick i hur det går till i dessa kretsar, men inte tillräckligt mycket substans för att ha en åsikt om det.

Innehållet kan synas vara lite av ett hopplock. Författaren vill passa på att framföra flera budskap, vilket förklarar varför boken inte har en tydlig struktur. Det saknas övergångar mellan de olika kapitlen och temana. Hade det inte varit för den systematiska undersökningen hade boken bättre kunnat komponeras som en samling anekdoter. Språkligt är texten välskriven och lättläst. Eftersom bokbranschen uppenbarligen förändras med hög hastighet är det väsentligt att det kommer nya beskrivningar av den med jämna mellanrum.

För den som fått sitt skönlitterära manus refuserat av de etablerade förlagen kan boken vara en tröst eftersom den förklarar hur svårt det har blivit att bli uppmärksam även om man har skrivit en bra bok. Här presenteras också alternativet: att stå för sin egen utgivning.

Magdalena Tellenbach Uttman, Marieholm

Anna-Lena Nilsson: *Fröken Mathilda Ranch – fotograf*. Länsmuseet Varberg, Varberg 2006. 154 s., ill. ISBN 91-89570-08-1.

Företagaren, arbetsgivaren, fastighetsägaren, rösträttskämpen och fotografen fröken Mathilda Ranch är huvudperson i Varbergs och Halmstads läns museers årsbok för 2006. Museiintendent Anna-Lena Nilsson har sammanställt en fotobok där hon för samman en spännande bildberättelse med en likaledes intressant text. Bilderna spelar en avgörande roll. De får ta plats utan att för den delen lämnas åt sig själva. Tillsammans med Anna-Lena Nilssons text blir boken mer än enbart bilder av ett förflutet Varberg. Beställda bilder förmedlar tillsammans med fotografier från Ranchs spännande samling av privata bilder en bildberättelse som ger helt andra perspektiv på fotografier, fotografyrket och på fotografen själv än vad en fotobok vanligtvis gör.

Författaren beskriver familjen Ranchs historia både i ord och i bild. I korthet tar hon också upp lite fotohistoria, vilken hon hela tiden relaterar till Matilda Ranch och hennes fotografier. Men bilderna i sig berättar också om fotografiets utveckling, mode och estetik. Nilsson har med andra ord sammanställt en vacker bok om fotograf Mathilda Ranch, som inte bara är estetisk och biografisk utan dessutom utgör en viktig del av svensk fotohistoria.

Boken utgör också ett stycke kvinnohistoria. Mathilda Ranch kämpade för rösträtt och lika villkor för män och kvinnor. Hon var företagare och omyndig på en och samma gång. Att arbeta som fotograf ansågs konstnärligt och passande för kvinnor inom borgerligheten. Nya yrken såsom fotograf, var inte skråbundet och betraktades som en möjlighet för borgerliga kvinnor till egen försörjning. Nilsson lyfter emellertid även fram Ranchs elever, biträden, pigor och hushållerskor och ger dem ansikten, karaktär och position. De var oftast kvinnor och tillhörde generellt osynliga arbetsgrupper både då och i fotohistorien idag.

Fröken Ranch var verksam i Halland och främst i Varberg. Med sina bilder på människor, hus, gator och lokala tillställningar är Anna-Lena Nilssons bok därför även lokalhistoriskt intressant. Läsaren får med andra ord serverat inte bara en vacker fotobok, utan dessutom ett stycke foto- och lokalhistoria samt kvinnohistoria.

Anja Petersen, Helsingborg